

مدان از من این نغمه‌های حزین
 نه تنها مرا داده این حال دست
 چون غفلتی دارد از حال خویش
 وای هست سازنده‌ای در ازل
 من و تو درین کار که آلتیم
 مغنی بده عود را گوشه‌مال
 بزنی تا بگویند ببانگ بلند
 ظهور حقیقت نما از مجاز
 خوشا آنکه سرمست افتاده است
 ارادت بپیر مغان داده است

نمیداند از مستی می مدام
 که ساقی کدام است ساغر کدام.

بقلم عطار د

مطالعات تاریخی

ژویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

فرمانروایی پرتغال در هندوستان

در جنوب شبه جزیره هندوستان قسمت‌هایی موجود است که از حیث اداره و تشکیلات سیاسی با سایر قسمت‌های هند جدا است و با وجود اینکه ملت هند استقلال خود را بدست آورده و دو دولت مستقل و نیرومند تشکیل داده‌اند هنوز آن قسمت‌ها بتحصیل آزادی موفق نشده و در تحت اداره استعماری بیگانگان بسر میبرند و دو تا از دول اروپا هر یک قطعه‌ای از خاک هند را درید استیلای خود گرفته و بعد از عقب‌نشینی و جاخالی کردن مستولی و مستعمر

بزرگ و مهم هنوز هم با استعمار و استیلای خود ادامه میدهند، این دو دولت پرتغال و فرانسه میباشند که هر کدام در مجموعه و کاتولوک مستعمرات خود یک مستملکه هند هم دارند از دو قسمت از هندوستان که آزاد نشده‌اند اگر چه از حیث وسعت و عده نفوس و مقدار ثروت چندان مهم نیستند و بهیچ وجه با قسمت‌های آزاد هندوستان قابل مقایسه نمیباشند اما از این حیث که ادامه وضع فعلی و تصرف بیگانگان نقض اصل تمامیت ارضی است حکومت هندوستان گاه گاهی مسئله را عنوان نموده و الحاق آنرا بوطن بزرگ هندی خواستار میشود و شاید در آینده که چندان دور نباشد باین مقصود خود نایل گردد

مستملکات پرتغال و فرانسه تاریخ ممتد و پر حادثه دارد و هر دو سابقا مهمتر و وسیعتر از حالا بودند اما قسمت پرتغالی از لحاظ دیگر هم اهمیت دارد زیرا که استعمار پرتغالی‌ها در هندوستان اولین تجربه ایست از نوع خود که در هندوستان بعمل آمده‌است و پرتغالیها در کار استعمار هندوستان پیش قدم ملل اروپائی بوده و استعمار بمعنای جدید را اول آنها در هندوستان و آسیای جنوب شرقی بمورد عمل گذاشتند و در حقیقت در کار استعمار معلم و راهنمای هلندیها و فرانسویها و انگلیسیها بوده‌اند و در اقدامات خود تا اندازه موفق شده بودند و قسمتهای مهمی را در آسیا تصرف نموده و تا مدتی سیادت بحری دریاهای آسیا از سواحل ژاپون گرفته تا خلیج فارس در دست پرتغالیها بوده دست اندازی آنها بجزیره هرمز و رانده شدن آنها بتوسط پادشاه بزرگ ایران شاه عباس کبیر مربوط بآن رشته از حرکات پرتغالیها است که یک صفحه قابل ملاحظه‌ای از تاریخ خودمان است که در محل خود (۱) شرح داده شده و همه از آن اطلاع داریم و هنوز هم پارچه‌های کوچککی از امپراطوری

۱- برای اطلاعات بیشتر راجع باین قسمت بکتاب روابط ایران با ممالک اروپا غربی در زمان صفویه تالیف دکتر خانبابا بیانی (فرانسه) مراجعه شود.

وسیع پرتغالیها در آسیای جنوب شرقی بجا مانده است که هندوستان پرتغال از آنجمله است و این مستملکه چنانکه گذشت قدیمترین مستملکه‌های اروپائی در هندوستان است که مدتی راه ترقی را پیمود و یک مرکز سیاسی و اشگری و تجاری و حتی تبلیغاتی مهمی بود و بعدها بعللی رو به تنزل نهاد، و این تنزل مدتها ادامه داشته تا اینکه دوباره یعنی تقریباً از صد سال باینطرف رو بترقی نهاد و اصلاحات و پیشرفتهائی در آن حاصل شده است، یکی از نویسندگان انگلیسی موسوم به ادوارد (۱) روز نال در مجله آسیائی مقاله‌ای متضمن تاریخچه استیلای پرتغالیها به هندوستان نگاشته که در آن صفحات مختلف ترقی و تنزل مستملکه پرتغال را بطور اختصار از نظر گذرانده است و عللی را که موجب تحولات در وضع آن ناحیه بوده تجزیه و شرح کرده است.

نظر بر اینکه موضوع اساساً یک موضوع بسیار مهم است و ارتباط خاصی هم بتاریخ ایران دارد نقل و ترجمه آن مقاله را در (نشریه دانشکده) مناسب دانسته و اینک تقدیم خوانندگان گرامی مینمایم.

اگر تاریخ فرمانروائی پرتغالیها را در گوا (۲) مطالعه کنیم منظره‌های جالب توجهی نمایان خواهد شد که در حقیقت عبارت است از شرح یک سلسله پیروزیها و شکستهای پشت سر هم و متناوب که مانند فصول سال یکدیگر را تعاقب مینمایند.

در بهار سال ۱۵۱۰ که آلبو کرک (۳) بخاک گوا قدم گذاشت اراده‌اش بر آن بود آنجا را که پر قیمت‌ترین جواهر در مجموعه مستملکات ما ورا، بحار

(۱) E. Rosenthal .

(۲) Goa - بندر است در ساحل جنوب هندوستان و دارای ۱۸۰۰۰ جمعیت است

(۳) Albuquerque سردار و امیرالبحر پرتغالی مؤسس حکومت پرتغالی هادر

هند (۱۵۱۵-۱۴۰۳)

پرتغال تشخیص داده بود تصرف کرده و تحت اختیار پادشاه خود بگذارد از آنجائیکه وی یک مرد تیزهوشی بود فوراً ملتفت شد که این فکر قابل اجرا و عمل است و همچنین متوجه شد که سرزمین گواچه اسلحه مهمی میتواند در دست پرتغالیها باشد که میتوانند آنجا را هم مرکز توسعه و بسط مستعمرات خود قرار دهند و هم بندر گاه و محل تجارت و کشتی رانی

تشبث پرتغالیها در مراحل اولیه خود بموفقیت های عظیمی منتهی گردید و علتش هم آن بود که بخت با آلبو کرک یاری نمود و مناسبترین وقت را برای هجوم خودیگوا اختیار نموده بود و از اینرو اولین بار ورودی مانند ورودیک فاتح محبوب با استقبال و خوش آمد عمومی مواجه گردید، اهالی هندو مذهب گواکه از سلطه مسلمانان بیجاپور که از سال ۱۴۶۹ ادامه داشت بجان آمده بودند مقدم آلبو کرک را باشادی تلقی نمودند و در نظر آنها سردار پرتغالی همان منجی موعودی بود که ظهور او را یک نقر جو کی (۱) هندی قبلاً خبر داده بود که ظاهر شده و هندی هارا از اسارت مسلمانان رهائی خواهد بخشید.

آلبو کرک بعد از ورود خود چندین اعلامیه منتشر نمود که ظاهر! مقصود از آنها جلب اطمینان و محبت هندوها بود که از قدرت نفوذ موبلاها سخت در اندیشه بودند، این موبلاها که جماعتی از عرب بودند تجارت خارجی را در سواحل هندوستان تحت انحصار خود در آورده بودند، آلبو کرک این سیاست را بیش گرفت که خود را نجات دهنده هندوها و دشمن بی امان مسلمانان نشان بدهد و برای پیشرفت دادن این سیاست در مقابل هندوها وی بظاهر رفتار پدرانیه با ایشان پیش گرفت.

مشکلات پرتغالیها
علی رغم این موفقیت های اولیه مقدر چنان بود که دوران تسلط آلبو کرک مقرون بحوادث واضطرابات گوناگون

بوده و باسانی انجام نگیرد، در اول کار اقدامات آلبو کرک برای محکم کردن ریشه خود و بسط دادن شاخه‌های نفوذ باطراف سرزمین تازه فتح شده نا کپهان باهجوم یوسف عادلشاه (۱) پادشاه مسلمان بیجاپور که با ۶۰ هزار نفر برای استر داد گوا بحرکت آمده منقطع گردید .

سردار پرتغال مایل بود که در مقابل قوای مهاجم ایستادگی نماید اما سر کردگان وی طرفدار جنک نبودند و عقیده داشتند که تجارت بهتر از جنک است که هم نفعش فراوان تر است و هم لذتش بیشتر است، آلبو کرک با بیمیلی تمام و کره‌ها گوارا رها نمود و قبل از بیرون آمدن جبهه خانه را آتش زد و یکصد و پنجاه نفر اسرای مسلمان را سر برید ولی این عقب نشینی در واقع یک مورد انطباق برای مثل معروف فرانسوی بود که گویند «عقب رفتن برای بهتر جستن» (۲) چنانکه بعد از گذشتن موسم بارندگی باقوه و استعداد بیشتری مراجعت و گوارا دوبار مسخر نمود (۲۵ نوامبر ۱۵۱۰) و در ضمن این حمله پرتغالها لیاقت ذاتی خود را بر روز داده و هنر نمایها و دلاوریهای فراوانی از ایشان مشاهده شد.

آلبو کرک همین که بخشکی قدم نهاد مراسم مذهبی بعنوان شکر گزاری بجا آورد و متعهد شد که یک کلیسا بنام و افتخار سن کاترین اسکندریه (۳) که در عید منسوب بوی مجدداً بیرق پرتغال در گوا بر افراشته شده بود بنا نماید این عمل

(۱) - یوسف عادل شاه مؤسس سلسله عادلشاهیان است که در بیجاپور سلطنت میکردند وی در اول از امرای محمد شاه ثانی پادشاه مملکت بهمنی بود که در سال ۱۴۸۹ در ولایت بیجا پور مستقلاً اعلان سلطنت نموده در ۱۵۱۱ در گذشت، عادلشاهیان بیجاپور ۸ تن بودند که در ۱۶۸۶ منقرض شدند، رجوع شود به کتاب طبقات سلاطین اسلام ترجمه آقای اقبال صفحه ۲۹۱

(۲) - Reculer pour mieut souter

(۳) - Catherine d'Alexandrie . دوشیزه از اهل اسکندریه که در حدود سال ۳۰۷ بعد از میلاد بجرم قبول مسیحیت به قتل رسیده است، وی در جز و شهدا و قدیمی عالم مسیحیت محسوب و به عقیده کاتولیکهای سرپرست و ملجاء دختران جوان است و عید منسوب بوی روز ۲۵ نوامبر برپا میشود

بعنوان نمونه حکایت می‌کرد که سیاست تبلیغات مذهبی آلبو کرک در آینده از چه قرار خواهد بود، اقدام دیگر وی یک لکه محو‌شدنی در تاریخ اعمال آلبو کرک است و آن عبارت از کشتار تمام سکنه مسلمان گوا است که این قساوت حتی در آن زمانهای نیمه وحشی هم کم‌نظیر است

بخت دوباره با آلبو کرک یاری نمود. یوسف عادل شاه که مانند آلبو کرک مرد با کفایت و استخوان‌داری بود کمی بعد از تسخیر مجدد گوادر گذشت و اسماعیل (۱) که یک پسر بچه شانزده ساله بیش نبود بجای پدر بر تخت سلطنت جلوس کرد آلبو کرک هر امتیازی را که میخواست از نواب و حکام تابعه اسماعیل بدست آورد و در عوض وعده داد که تاج و تخت اسماعیل را در مقابل پادشاه دکن حمایت نماید و هر دشمنی که برای مملکت پیش آید امر او حکام اسماعیل را در دفع وی یاری کند، در یکی از مراسلات خود که میخواست طرف را اقناع کند آلبو کرک چنین مینویسد: من متعهد میشوم که اسماعیل را در میان مسلمانان، سرور بزرگوار ی بکنم بشرط آنکه پادشاه مسلمان مرا رهنما و فیلسوف و دوست خود بداند و در خاتمه محبت و اخلاص را بجائی میرساند که مینویسد: من خود را پدر پادشاه بیجاپور میدانم و در تربیت وی سعی و کوشش خواهم نمود، مقایسه دو جهانگیر - آلبو کرک را با اسکندر کبیر هم تشبیه نموده اند اما باید بخاطر داشت که اوضاع و شرایطی که در آن این دو فاتح بزرگ جنگ را راه انداخته اند و ظفر یافته اند با هم فرق بسیاری داشته است: عملیات جنگی عمده اسکندر در روی زمین جریان داشت و لذا مجبور بود که نقاط عقب سر قوای خود را با تاسیس پست های مستحکم در تحت امنیت در آورد در صورتیکه عرصه حرکات جنگی آلبو کرک دریا بود و از انبرو از نگرانیهای راجع بامینت مراکز عقب نشینی فارغ بود با وجود این وی بهیچ وجه موافقت نداشت که در اعتماد به قوای بحریه بیش از حد لزوم مبالغه بشود و برای سفارش نمودن برای بنای قلاع مستحکم هیچ فرصتی را از دست نداد، در نامه ای که

(۱) - از سال ۱۵۱۰ تا ۱۵۳۴ در بیجاپور سلطنت می‌کرد (طبقات سلاطین اسلام)

به پادشاه پرتغال فرستاده است. چنین مینگاردا علیحضرت نباید اطمینان باین کشتی های سبک پنبه چوبی داشته باشد که برای نگاهداری هر يك از آنها در روی آب چهار تلمبه لازم است.

انتقاد سیاست تژادی یکی از قسمت های سیاست داخلی آلبو کرک که مورد انتقاد شدید واقع شده است تشویق وی از ازدواج های مختلط میباشد، با تعقیب این سیاست آلبو کرک میخواست بایک تیردو نشان بزند، میخواست که بامسیحی نمودن دسته جمعی زنان هندو و ازدواج آنها بمردان پرتغال يك جمعیتی تشکیل بدهد که مطیع و وفادار بدولت پرتغال باشد و غرض دیگرش آن بود که چون میدید که برای عمران و آبادی مستعمره جدید استادان و صنعت کاران پرتغالی لازم است و چنین استنباط کرده بود که برای وادار نمودن پرتغالی ها باقامت در این سواحل دور دست هیچ مشوقی مثل علقه خانوادگی پیدا نمیشود و آنکه قضیه ازدواج مختلط در مستعمره های پرتغال بر بی سلقه نبود و اساساً چیزی نبود که در نظر پرتغالی ها منفور و ناشایست باشد در گوا امتیازات مخصوصی هم برای مردان متاهل قائل شده بودند چنانکه تمامی اراضی متعلق بدولت (خالصه) مابین آنها تقسیم گردید و بعد از چندی قرار گذاشته شد که دخترهای یتیم متعلق بخانواده های محترم از پادشاه پرتغال دریافت جعیزیه نموده و به هندوستان ارسال شوند، اما گوا در قضیه اخلاق با بهتر بگوئیم بد اخلاقی شهرت بدی بهم رسانیده بود، ازدواج دسته جمعی بآن ترتیبی که آلبو کرک نقشه آن را کشیده بود باعث انحطاط اخلاقی و تنزل جهات جسمانی گردید چون باین وضع ازدواج مقام زن متاهل به مقام کنیزان زر خرید پائین آمده بود تنظیم کننده این نقشه خودش آنقدر باهوش و زیرک بود که متوجه بشود که چه نتایج خطرناکی ممکن است از نقشه های وی بیرون بیاید

درست است که مستعمره جدید حاجت شدیدی به کثرت نفوس داشت که

بآنکثیرتوالد و تناسل بایستی يك نسل جدید باعده زیاد در اراضی مفتوحه مستقر

بشود ولی از آنطرف در مورد همین نسل جدید مسئله کیفیت باندازه کمیت اهمیت داشت که آنهم در نقشه آلبو کرک بکلی اهمال شده بود آلبو کرک بخوبی میدانست که در این مستعمره برای ضعفا و بیکارها جانیت و لذا مقرر نمود که تمام بچه‌های ۱۲ ساله الی ۲۵ ساله را در پرتغال بامر شاه بتعلیم و تربیت وادارند . آب و هوای گرم خانه گوا اثر خود را هم برای مردان و هم برای اطفال ظاهر نمود شوهرهاییکه آلبو کرک آنها را برای انجام کارهای صنعتی و راه‌سازی مامور نموده بود کارهای خودشان را به نوکرهای خود واگذار نموده و خودشان تنبلی و بیکاری را بر کار کردن ترجیح دادند از آنطرف هم زنهای خانه دار کسر بودجه خانه‌داری را با وادار نمودن گنیزان خود باعمال غیر مشروع جبران میکردند آلبو کرک استعداد اهالی بومی را از همان اول ورود خود تشخیص داده بود وی استخدام مامورین لشکری و کشوری هندی و تربیت آنها را تشویق می کرد، در سال ۱۵۱۲ وی درخواست نمود که یک نفر معلم از پرتغال ارسال بشود تا بتعلیم لسان و عادات اروپائی در میان اهالی بومی گمارده بشود، در باره لزوم نگاهداری گوا هم وی به پادشاه پرتغال نامه‌ها نوشت و معلوم میشود که ادله‌ای که اقامه مینموده قانع کننده بوده است چونکه پادشاه پرتغال امانوئل (۱) خوشبخت مصمم شد که بنظر مخالفین اعتنا نکرده و به نگاهداری گوا همچنان ادامه بدهد .

در سال ۱۵۱۵ آلبو کرک در گذشت و جانشین بسیار معروف جانشین آلبو کرک وی واسکودو گاما (۲) کاشف راه دریائی بطرف هندوستان بود ولی واسکودو گاما کشتی را آنقدر زمان در دست نداشت تا بتواند آنرا از

(۱) - Emmanuel پادشاه معروف پرتغال که مشوق صنعت و بائسکل بود از ۱۴۹۵ تا ۱۵۲۱ پادشاهی پرتغال را داشت

(۲) - Vasco de Gama دریانورد معروف پرتگالی که راه دریائی هند را از دماغه امید کشف کرد مؤسسه موزامبیک را در آفریقا بنا نهاد (۳۵۶۴-۱۴۶۹)

خطرهایی که احاطه کرده‌اند نجات داده و به ساحل سلامت برساند اگر چه تا سال ۱۵۳۴ حیات داشت ولی فقط سه ماه بحکومت گوا منصوب بود.

کوشش تبلیغاتی یکی از مظاهر بارز سیاست آلبو کرک حواری آسیا بود و این فکر که لازم است مذهب مسیحی را هر طور باشد ترویج نمود، به تمام نایب‌السلطنه‌های بعد از وی منتقل گردید نفوذ مرد بزرگ دینی سن فرانسوا اکزاویه (۱) هنوز هم منبع نشر شور و نشاط دینی است چنانکه این او را خرقایای آن قدیس بزرگ را در کلیسای بم (۲) به معرض نمایش گذاشتند، این شور و نشاط عمومی بصورت ابراز احساسات خاضعانه مذهبی تجلی نمود.

سن فرانسوا اکزاویه در سال ۱۵۴۲ به گوا وارد شد، قدیس (۳) مزبور که زرنگی و هوش را با قابلیت و کاردانی و حسن رفتار جمع کرده بود ماموریت مذهبی و تبلیغی خود را اینطور شروع کرد که اول مسیحیان را تربیت و بحال سابق بر گرداند بعد از

(۱) Francois Xavier مبلغ هند شاگرد و رفیق اوبیلاریس ژزویت‌ها اصلاً از اهل ناوارا-سپانیا بود ماموریت‌های تبلیغی مهمی در آسیای شرقی و ژاپون انجام داده است، عیدش روز سوم دسامبر برپا می‌شود

(۲) Bom

(۳) - بعضی از فرق مسیحیان مخصوصاً کاتولیکها اعتقاد بوجود قدسین دارند که یفرانسه saint میگویند که بنا بر عقیده آنها در رتبه بعد از انبیا قرار دارند و کاتولیکها معتقدند که مقام قدسی را کلیسا یعنی پاپ باید تصدیق یا تعیین بکند، علاوه بر حواریون حضرت مسیح و شهدای دوره اول که همه بالطبع جزو قدسین هستند یک عده هم از مردان و زنان که خدمات مهمی به مذهب کاتولیک نموده‌اند و با در راه مذهب کاتولیک دچار صدمه و آسیب گردیده‌اند با مرور تصویب پایها به مقام قدسی ارتقا یافته‌اند و برای هر قدسی هم روزی از روزهای سال را عید تعیین میکنند و عملیه تعیین قدیس را کانونیزاسیون میگویند Canonisation و ناگفته نماند که پروتستانها بر این عمل سخت معترض و آنرا از جمله بدعت‌های منکر در دین می‌شمارند

آن شروع به ارشاد هندوها و مسلمانان نماید چونکه وی بخوبی ملتفت شده بود که اروپائیان در گوا احتیاج کاملی با اصلاحات اخلاقی دارند، سن فرانسوا قبل از حرکت از اروپا بارفیک و استاد خود اینیاس دولویلا (۱) در کار تشکیل جمعیت پدران ژزویت همکاری کرده موعظه‌ها و تعلیمات وی راه را برای فعالیت آن جمعیت در آسیا باز نموده بود، چند سال بعد هم یعنی در نیمه قرن شانزدهم فرمانی صادر گردید که بموجب آن مقرر شد که تمام جوهری که برای حفظ و نگاهداری معابد هندوها مصرف میشد به ژزوتیها منتقل گردد تا آنرا در راه نشر معارف و تعلیم و تربیت صرف نمایند بعد از چند سالی مدرسه آنها بنام کلژ سن پل (۲) مرکز عمده تعلیم و تربیت در مشرق زمین گردید

یک سلسله از صدمات و بلیات در مدت نسبتاً کوتاهی گوارا شروع دوره تنزل بحالت یک زخمی که قوای حیاتی پرتغال را تدریجاً به تحلیل میبرد در آورده تنزل گوا معلول چندین علت بود از جمله آنها تسلط اسپانیا به مملکت پرتغال (از ۱۵۸۰ الی ۱۶۴۰) و راحت طلبی خود پرتغالیها را باید شمرد مهاجمات و دستبردهای هلندیها غرور و تکبر ذاتی و ارتنی پرتغالیها را خیلی بی موقع و غیر مناسب جلوه داد تا ورینه (۳) سیاح باهوش فرانسوی که در قرن هفدهم دوبار گوارا بازدید نموده است از تنزلی که در فاصله بین دو مسافرت وی در گوا حاصل شده بود اظهار تعجب میکند، سیاح مزبور اظهار میدارد که در مسافرت اول خود

(۱) - Jgnacc de Loyola مؤسس جمعیت پدران ژزویت وی اصلاً اسپانیایی است و با تاسیس جمعیت پدران ژزویت و با مساعی عظیم دیگری که بکاربرد مقام پاپی بلکه مذهب کاتولیک را که در اثر ظهور مردان اصلاح طلب از قبیل لوتر و کالون منعت متزلزل شده بود استوار نمود بعد ها داخل زمزمه قدسین گردیده و عید او در ۱۳ ژوئیه برپا میشود (۱۵۵۶ - ۱۳۹۱)

(۲) - College de St Paul

(۳) - Tavernier از سیاحان فرانسه است که ترکیه و ایران و هندوستان را سیاحت

نموده است ۱۶۸۹ - ۱۶۰۵

مردمان محترمی را ملاقات کردم که در سال بیش از دوهزار کورون عایدی داشتند و در مسافرت دوم همان اشخاص شب‌ها بمنزل من می‌آمدند که درخواست دستگیری نمایند بدون اینکه ذره‌ای کبر و غرور ذاتی خود دست بردارند، هموطن تاورینه تونو (۱) صریحتر میگوید آنجا که مینویسده هیچ يك از مدل باندازه پرتغالی‌ها قبل از آنکه تجارتشان در اثر اقدامات هلانندیها از بین برود متمول نبودند اما خود پسندی آنها باعث تضرر آنها گردید اگر آنها خود پسندی را کنار گذاشته قدری بیشتر از هلانندیها ترسیده و احتیاط کار خود را نگاه میداشتند جلال در وضعی بودند که میتواستند بر آنها چیره شده و بتکلیف خود آشنا سازند.

در گوا یک مرض موجب مرض دیگر گردید باین ترتیب برای اینکه وجوه لازمه برای مقابله با هلانندیها بدست بیاید نایب السلطنه وقت پدر و دوئیلوا (۲) مشاغل و مناصب دولتی را بحراج گذاشت هر کس بیشتر بول میداد شغل بهتر را در دست میگرفت اگر چه این حراج که در حقیقت یک رشوه قانونی و رسمی بود مبلغی وجه نقد برای خزانه مستعمره عاید نمود ولی فایده و مقصود اصلی که عبارت از راندن هلندیها باشد از آن بدست نیامد

بمبائی - قوت و سطوت هلانندیها همچنان در فزونی بود بلکه چندین برابر گردید بطوریکه اسباب تحیر پرتغالی‌ها شده و دست و پای خود را بکلی گم کردند، ضربه دیگری که بر پیکر نفوذ پرتغالیها در هند وارد گردید همانا از دست رفتن بندر بمبائی بود که در سال ۱۶۶۵ بموجب قرارداد ازدواج

(۱) - Thevenot از سیاحان و فضیلائی فرانسواست ۱۶۹۲-۱۶۲۰ برادر زاده وی هم همین نام از جمله سیاحان است که در آسیا مسافرت نموده است گویند که قهوه راوی اول دفعه بفرانسه آورده است (۱۶۶۷-۱۶۳۳)

(۲) - Pedro do Silva

مایین شارل (۱) پادشاه انگلیس و شاهزاده خانم پرتغال بدوات انگلیس منتقل گردید نایب السلطنه آنوقت گواکه شخصی بنام آنتونیو دوملو کاسترو (۲) بود حاضر نمیشد که باسانی از بمبائی دست بردارد از علایم ایستادگی وی در مقابل اوامر ما فوق خود مکاتبی است که مایین وی و پادشاه پرتغال ردو بدل شده است، در یکی از عریضه‌های خود که سعی میکند عنذری برای اعتنا نکردن باو امر شاهانه دایر بتسلیم بمبائی به سفیر انگلیس بیاورد نایب السلطنه مزبور بمبائی را چنین وصف میکند «بهترین بندریست که اعلحضرت در هندوستان مالک هستند لیسبون هم با آن قابل مقایسه نیست»

آزادی مذهبی در سال ۱۷۵۵ حکومت قانون منیع بنای معابد در فتوح قدیمه را (۳) که در ۱۵۴۰ وضع شده بود نسخ کرد، در فتوح جدیده (۴) که این قانون وضع نشده بود آزادی مذاهب اعلان گردید، فتوحات قدیمه مرکب هستند از ده جزیره تابعه به گوا و ایالت باردز (۵) و ناحیه تیراکل (۶) و ایالت سالست (۷) و جزیره آنجدیوا (۸) که بلافاصله بعد از تسخیر گوا توسط البو کرک فتح و به مالکیت پرتغال در آورده شده‌اند و از اینرو مسیحیت پیش از چهار صد سال است که آن نواحی را بزیر سیطره خود گرفته و در آنجا ریشه دوانیده است، دو این قسمت

۱- Charles شارل دویم پسر شارل اول است که بعد از برچیده شدن بساط جمهوریت بانگلستان دعوت و بتخت سلطنت نشانده شد و بجهت تمایلات فرانسوی خود مشهور بود و بهمان جهت انگلیسها از وی مکدر شدند ۱۶۸۵ - ۱۶۳۰ .

- ۲- Antonio de mello e Castro
- ۳- Velhas conquistas
- ۴- Novas conquistas
- ۵- Bardez
- ۶- Tiracol
- ۷- Salcete
- ۸- Anjediva

مانند تمام ممالک کاتولیکی مذهب اروپا کلیساهای هر شهری مهمترین عمارات آن شهر میباشند و این شهرها با این وضع يك منظره غیر آسیائی به تمام نواحی فتوحات قدیمه میبخشد این کلیساهای کاتولیکی با معابد مجلل هندوها واقع در نه ایالت فتوح جدید تفاوت واضحی دارند و چون این نواحی بعد از نیمه دوم قرن هیجدهم بتصرف دولت پرتغال در آمده است یعنی دو بیست و پنج سال بعد از تسخیر گوا و فتوح قدیمه لذا فتوح جدیده بسیاری از خواص و مظاهر اصل هندی خود را محفوظ داشته است.

جنگهای ناپلیون در انتهای جنگهای ناپلیونی (۱) يك دسته از لشکریان انگلیس در شهر گوا به ساخلو گذاشته شد و با ابراز همه گونه رسوم مهمان نوازی و صمیمیت و احترام از طرف جناب حکمران و فرمانده لشکر، هم عین عبارت نامه ایست که ولسلی (۲) فرمانفرمای هندوستان انگلیس به کمیته سری هیئت مدیره کمپانی (۳) هند شرقی نوشته است، قوای امدادی انگلیس تا سال ۱۸۱۱ که عهدنامه صلح منعقد شد باقامت در گوا ادامه میداد در آن تاریخ است که لشکریان انگلیس از مستعمره پرتغال بیرون رفتند. علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

در سال ۱۸۸۱ عملیات وسیع و دامنه داری در مورمو گوا (۴) اصلاحات جدید بمنظور اصلاح و تعمیر بندر گاه آنجا که بتواند کشتی های بزرگ اقیانوس پیمارا جا بگیرد، شروع گردید این عملیات اصلاحی در بندر گاه

- ۱- مراد از جنگهای است که انگلیسیها برای برانداختن ناپلیون در مدت ۱۶ سال بان اشتغال داشتند و با سقوط و تبعید ناپلیون و صلح و بن خاتمه پذیرفت
- ۲- Wellesley که در اوایل جنگهای ناپلیونی فرمانفرمای هندوستان بود وی برادر ارشد ولینگتون فاتح معروف و اترا لو است
- ۳- چونکه آنوقتها اداره حکومت هندوستان به کمپانی هند شرقی محول بود

مقارن بوده با امتداد دادن خط آهن هند غربی پرتغال و متصل شدن ایستگاه کاتسل راک (۱) به شهر مورموگا و این اقدام اخیر مخصوصاً خیلی پرفایده بوده و نتایجی نیکو بخشیده است، هفتاد میل راه آهن هم توسط کمپانی مدراس ساخته شده بود و مقدار معتناهی مال التجاره با این خط بطرف ساحل حمل میشود.

در نزدیکی ایستگاه واسکودوگاما کمپانی برمه و کمپانی نفت نیویورک انبارهای متعددی برای ذخیره نمودن نفت درست کرده اند یکمده از شرکت های کشتی رانی انگلیس برای خود نمایندگی در مورموگا او تعیین نموده اند.

مهندس و مدیر راه آهن ناحیه هم در مورموگا او اقامت میکنند که غالباً وظیفه کونسولگری انگلستان را هم وی ایفاء میکند.

بعلمت بدی آب و هوای گوا مرکز حکومت از سال ۱۲۶۵ باینطرف به پانزیم (۲) منتقل شد و از اینرو شهر مرکز تجارت و صنعت و تعلیم و تربیت گردیده است و اتفاقاً دارای دانشکده بسیار معتبری است و در آن طب تدریس میشود، از طرف دیگر مارگا او (۳) مرکز ایالت سالست بوجود یک مریضخانه بسیار نیکوئی افتخار میکنند که میتواند اسباب سربلندی هر یکی از شهرهای بزرگ اروپا واقع شود این موسسه عالی در این اواخر با همکاری و مساعدتهای مالی خصوصی و غیر دولتی برپا شده و با همه گونه وسایل و لوازم جدید بهداشتی مجهز است.

۱- castle Rock

۲- Panjim

۳- Margao

تقاضا

از عموم دانشمندان داخلی و خارجی انتظار داریم
که با فرستادن مقالات علمی و ادبی برای درج در مجله
با ما همکاری فرمایند